HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) ס"א טבחתי ומכרתי, ב) ב"ק טו: מג., ג) שם טו. [ושם כל הסוגיא ומזכר עוד שבועות לג.], ד) שם יד:, ה) שם טז:, ו) [ואם איתא ליתני נמי הא שהתם כו' כצ"ל רש"ל], ז) [סוכה נד. וש"נ], ח) [דף עה.], ט) [שמות כב], י) [ב"ק מ.], כ) בס"א: דזכי, ל) [דף ב.], מ) [ב"ק י:], נ) [שייך לעיל במתני'], ס) [ג"ז שייך לעיל],

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ר' שמעון וכו' דתרי תנאי אליבא דרבי שמעון ומיהו אי קאי ר"ש אמתניתין וכו' דר"ש ועוד אומר רשב"א וכו' דלא ניחא ליה הס"ד:

◆

מוסף רש"י

פלגא ניזקא ממונא. דין הוא שישלמנו ואינו קנס, ונפקא מינה דאי מודה מקמי דאתו סהדי לא מיפטר (ב"ק טו.). **לאו בחזקת שימור קיימי.** שרגילין בנגיחה וצריכין שמירה (שם). **הניזק והמזיק בתשלומין.** משמע דשניהן מפסדי ממון בתשלומין, שזה משלם מחצה וזה מפסיד מחצה (שם). **היינו דשייך ניזק בתשלומין.** כלומר מפסיד ממה שהיה ראוי לו דבעי למשקל כוליה, שזה פשע בשורו שלא שמרו (שם). **בתשלומין איתיה.** בתמיה, דמשמע שמפסיד מדינו (שם). **לפחת נבילה.** דכל פחת נבילה דניזק הוא והיינו דשייך ניזק בתשלומין, שאפילו אותו קנס שזיכתה לו תורה אינו נוטל כולו (שם). **שהתם משלם חצי נזק מגופו.** ואם אינו שוה אלא חצי נזק מפסיד הניזק, כדכתיב וחצו את כספו (שם). **מן העליה.** אם אינו שוה כל הנזק נוטל נכסים מביתו (שם) ואפילו אין הנוגח שוה שיעור הנזק, דבמועד כתיב ישלם שור תחת השור, ולא כתיב ביה דמגוף הנוגח יפרע (שם טז:). **שהתם אינו משלם על פי עצמו.** שחצי נזקו של תם קנס ואינו משלם על פי עצמו ומועד הוי ממון ומשלם על פי עצמו (שם טו.). **חצי כופר.** מועד שהמית האדם משלם כופר ליורשים, ותם אפילו חצי כופר לא משלם (שם).

◆

תוספות רי"ד

מתני' האומר פתיתי את בתו של פלוני משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ואינו משלם קנס. האומר גנבתי משלם את הקרן ע"פ עצמו ואינו משלם לא תשלומי כפל ולא ד' וה'. המית שורי את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם על פי עצמו. המית שורי עבדו של פלוני אינו משלם ע"פ עצמו. זה הכלל כל המשלם יותר ממה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: וליתני אנסתי. לא מבעיא קאמר לא מבעיא אנסתי דלא פגים לה אבל פתיתי דפגים לה אימא לא משלם בושת

מתני' פתיתי. בגמ' מפרש אמאי לא תנא אנסתי: **ואינו משלם קנס.** בבבא קמא[ב] נפקא לן מודה בקנס פטור מאשר ירשיעון אלהים[ט] פרט למרשיע את עצמו: **המית שורי את פלוני.** והריני חייב בכופר: **הרי זה משלם ע"פ עצמו.** קסבר כופרא ממונא[י]: **עבדו של פלוני.** והריני חייב שלשים סלע: **אינו משלם.** דקנס נינהו שאפי' אין יפה דינר נותן שלשים: **גמ' דלא פגים לה.** אין לעז של אנוסה גדול כלעז של מפותה וכיון דלאו פגם דילה הוא מהימנינן ליה למשקל מיניה בושת ופגם על פיו: **אימא לא.** נהימניה להחזיק את הלעז: **לא כל הימנו.** שיוציא עליה לעז מזנה בעיר: **ניחא לה לדידה.** לשאת את הלעז כדי להשתכר הממון: **לא ניחא להו לבני משפחה.** וב"ד אין עליהם לעשות דבר להחזיק בושתם: **פלגא ניזקא.** שחייבה תורה שור תם: **[ממונא.** ומשלם ע"פ עצמו]: **לאו בחזקת שימור קיימי.** אם לא ישמרום בעלים שלא יזיקו [אינם בחזקת משתמרים מאליהם שלא יזיקו] אלא מזיקין אפי' ניזקא דלאו אורחיה הלכך על מרייהו רמיא לנטורינהו וזה שלא שמרו בדין הוא דלישלם כולה אלא דרחמנא חס עליה ומיהו מה שמשלם בדין משלם: **כי היכי דנינטריה.** שיוסיף שמירה על שמירתו: **תנן.** בבבא קמא: **הניזק והמזיק בתשלומין.** שניהם מפסידין בדבר. ס"ד דהכי קאמר תרוייהו מטי להו בהאי פסידא דניזק מפסיד פלגא ומזיק פלגא: **היינו דשייך ניזק בתשלומין.** דמפסיד פלגא בממוניה: **דלאו דידיה שקיל.** דמה שנוטל בחנם נוטל: **בתשלומין איתיה.** בתמיה: **לא נצרכא אלא לפחת נבילה.** הא דקתני ניזק בתשלומין לאו בפלגא דקא שביק קאמר אלא בההוא פלגא ניזקא נמי דקני[כ] ליה רחמנא מפסיד כל פחת שפחתה נבילה מדמיה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין ששמין את הנבלה כמה היה יפה השור בחייו וכמה היתה נבילה יפה בשעת מיתה ומשלם החצי אבל מה שהוזלו דמי נבילה משעת מיתה עד שעת מכירה אין המזיק משלם כלום באותו פחת ובבבא קמא (דף י:) יליף לה מקראי ואשמעינן האי תנא דפחת נבילה דניזק הוי: **תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה.** תנא דברייתא דריש לישנא דמתניתין דתנן בבבא קמא[ל] משלם תשלומי נזק במיטב הארץ ותנא עלה בברייתא[מ] דהאי דנקט תנא דמתני' תשלומי נזק ולא תנא משלם את הנזק לאשמועינן אתא שהניזק נוטל את נבילתו ומטפל בה ומוכרה והמזיק משלים עליה מה שחייבתו תורה אם תם חצי ואם מועד הכל ותרתי למה ליה לרדי למיסתם במתני' דבעלים מטפלין בנבילה: **דקא משלם כוליה.** ודיו בהפסד זה: **מגופו.** אינו גובה אלא מגוף השור ואם אין בו כדי חצי נזקו יפסיד המותר: **מן העלייה.** מן המיטב שבנכסי מזיק דגבי תם כתיב (שמות כא) וחצו את כספו מגופו ובמועד כתיב (שם) שלם ישלם שור ואם איתא דפלגא ניזקא קנסא ניתני נמי שהתם אינו משלם על פי עצמו ומועד משלם על פי עצמו דמועד ודאי בדין משלם שהרי התרו והעידו בו לשמור שורו: **שייר חצי כופר.** לא שנה כל החילוקים שביניהם שהרי אף יש חילוק זה ביניהם שהמועד שהמית את האדם משלם כופר שלם ותם שהמית אפילו חצי כופר כדינו בניזקין לא משלם דכתיב [שמות כא] בעל השור נקי ודרשינן (ב"ק דף מא:) נקי מחצי כופר:

הא

מתני' [א]האומר פתיתי את בתו של פלוני משלם בושת ופגם על פי עצמו ואין משלם קנס [ב]האומר גנבתי[א] משלם את הקרן על פי עצמו ואין משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה [ב][ג]המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו המית שורי עבדו של פלוני אין משלם ע"פ עצמו [ד]זה הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: **גמ'** וליתני אנסתי לא מבעיא קאמר לא מבעיא אנסתי דלא קא פגים לה דמשלם בושת ופגם על פי עצמו אבל פתיתי דקא פגים לה אימא לא משלם על פי עצמו קא משמע לן מתניתין דלא כי האי תנא דתניא רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו לא כל הימנו שיפגום בתו של פלוני אמר ליה רב פפא לאביי ניחא לה לדידה מאי דלמא לא ניחא ליה לאביה ניחא ליה לאביה מאי דלמא לא ניחא להו לבני משפחה ניחא להו לבני משפחה מאי אי אפשר דליכא חד במדינת הים דלא ניחא ליה: האומר גנבתי משלם את הקרן וכו': איתמר פלגא ניזקא [ג]רב פפא אמר פלגא ניזקא ממונא רב הונא בריה דרב יהושע אמר [ה]פלגא ניזקא קנסא רב פפא אמר פלגא ניזקא ממונא קסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דמשלם כוליה ורחמנא הוא דחייס עלויה דאכתי לא איעד תורא רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא ניזקא קנסא קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לישלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דנינטריה לתוריה: סימן היזיק מה והמית כלל: תנן [ד]הניזק והמזיק בתשלומין בשלמא למאן דאמר פלגא ניזקא ממונא היינו דשייך ניזק בתשלומין אלא למ"ד פלגא ניזקא קנסא השתא דלאו דידיה קא שקיל בתשלומין איתיה לא נצרכא אלא לפחת נבילה פחת נבילה תנינא תשלומי נזק [ו]מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה חדא בתם וחדא במועד וצריכא דאי אשמועינן תם משום דאכתי לא איעד אבל מועד דאיעד אימא לא ואי אשמועינן מועד משום דקא משלם כוליה אבל תם אימא לא צריכא ת"ש [ה]מה בין תם למועד [ז]שהתם משלם חצי נזק מגופו [ח]ומועד משלם נזק שלם מן העלייה [ו]ולא קתני שהתם אינו משלם ע"פ עצמו ומועד משלם ע"פ עצמו [ז]תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר [ט]חצי כופר אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא

הא

וליתני אנסתי. דהוי חדוש טפי דפטור אע"ג דמודה שעשה פריצות: **רבי שמעון בן יהודה אומר אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו.** אור"י דלאו קאי ר"ש בן יהודה אמתניתין דהכא הא דמשמע בריש נערה לקמן (דף מב.) דלר"ש אי דקא תבע בושת ופגם מחייב ליה קרבן שבועה היינו משום דהתם תבעו הא"ב תחלה ואין שייך לומר לאו כל הימנו כו' כדקאמר הכא ואין צריך לומר דתרי תנאי אליבא דר' שמעון (א) ועוד אומר רשב"א דהיא דלקמן איכא לאוקמי בבת גרים וניחא לה לדידה ולאביה ליכא למימר דלמא איכא חד במדינת הים דלא ניחא ליה ומיהו אי קאי ר' שמעון אמתניתין דשבועות דמייתי לקמן בריש נערה (ג"ז שם) ע"כ תרי תנאי אליבא דר' שמעון:

[נ]**האומר** גנבתי כו'. מוציא ש"ר ויוצא בשן ועין דלא תנא איכא למימר דאתיא בזה הכלל:

[ס]**זה הכלל כל המשלם יותר על מה שהזיק כו'.** ואפילו למ"ד בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק דף מ.) דכופר היינו דמי המזיק לא חשיב יותר ממה שהזיק אע"פ שפעמים שוה מזיק יותר מניזק דפדיון נפשו הוא נותן:

לא נצרכא אלא לפחת נבילה. אע"ג דלאו דידיה שקיל מ"מ כיון דזכי ליה רחמנא חצי נזק חשבינן ליה בתשלומין מה שפחתה הנבלה והכא לא שייך למימר קרנא דתורך קבירא ביה כדאמרי' בהמניח בסופו (ב"ק דף לד.) דהתם ודאי שלא נהרג השור שייך לומר הכי דאין לו למכור שורו בשביל כן שסבור שישביח אבל הכא מיד כשנהרג יש לו למוכרו שידוע שתפחת הנבילה ותסריח:

תנינא תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה כו'. הכי דייקא לה בבבא קמא (דף י:) חבתי בנזקו לא קתני אלא בתשלומי נזקו כו': **אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא וכו'.** לאו פירכא היא אלא שינויא הוא דלא תיקשי למ"ד פלגא ניזקא ממונא מאי שייר דשייר חצי כופר ומשני לא שייר כלום וחצי כופר לאו שיורא הוא וכן איכא בנזיר בפ' ג' מינים (דף לח: ושם) גבי אי משום לא יחל לאו שיורא הוא וכן בפרק החליל (סוכה דף נד. ושם) וההוא דהתם מגומגם טפי:

הא

עין משפט נר מצוה

פט א מיי' פ"ב מהל' נערה הל' יב ופ"ה מהל' סנהדרין הל' יד:

צ ב מיי' פ"ג מהלכות גניבה הלכה ט סמג עשין עא טור ח"מ סי' שמח:

צא ג מיי' פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יד סמג עשין ע:

צב ד מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' ח:

צג ה מיי' פ"ב שם הל' ז ופ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' א סעי' א:

צד ו ז ח מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה ג [ז] סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ב ג ד ט:

צה ט מיי' פ"י שם הל' ב סמג שם:

◆

תוספות רי"ד (המשך)

ופגם ע"פ עצמו קמ"ל: ומתני' דלא כי האי תנא דתניא ר"ש בן יהודה אומר משום (רב הונא) [ר"ש] אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו לא כל הימנו שיפגום בתו של פלוני. ואינו משלם קנס ע"פ עצמו כדנפקא לן מאשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו: ואי קשיא. הכא תנן דבושת הוי ממון ומשלם ע"פ עצמו ובריש פרק המניח אמרי' חסדא חסדא קנסא קמגבית בבבל וקרי התם לבושת קנס. תשובה לעולם בושת ממונא הוי לשלם ע"פ עצמו שאין בו שום יתירות אלא שמין לפי המבייש והמתבייש והתם קרי ליה קנסא לומר שאין גובין אותו בבבל דכל מידי דאית ביה חסרון כיס גבינן ליה בבבל אבל בושת דלית ביה חסרון כיס לא גבי' לי' בבבל כדאמרינן בפרק החובל: המית שורי את פלוני משלם ע"פ עצמו פי' דכופרא לאו קנסא הוא דכפי שווי' של ניזק משלם ואף למ"ד כפי שויה של מזיק כופרא ממונא הוי ומשלם ע"פ עצמו: המית שורי את עבדו וכו'. בפרק שור שנגח ד' וה' מוכיח שאפילו שויה של עבד אינו משלם ע"פ עצמו דכל ל' כסף הוו קנסא: זה הכלל וכו'. איתמר פלגא נזקא שחייבה תורה לשור תם. ר"פ אמר ממונא. פי' ומשלם ע"פ עצמו. רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא נזקא קנסא רב פפא אמר ממונא סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי. פי' אם לא ישמרו בעלים שלא יזיקו אינן בחזקת משתמר מאיליהן שלא יזיקו אלא מזיקין אפילו נזקא דלאו אורחיה הלכך על מרייהו רמיא לנטרינהו וזה שלא שמרו בדין הוא דלשלם כוליה. ורחמנא הוא דחס עליה דאכתי לא אייעד תורא. פי' ואיהו מה שמשלם בדין משלם. ורב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגא נזקא קנסא קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לשלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דנטרינהו לתורי'. פי'

פלוני אינו משלם ע"פ עצמו. זה הכלל כל המשלם יתר ממה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: וליתני אנסתי. לא מבעיא קאמר לא מבעיא אנסתי דלא פגים לה אבל פתיתי דפגים לה אימא לא משלם בושת